

BESLUT

2015-10-12

Dnr: 15/00810 och
919

SAKEN

Nordnytt, SVT1, 2015-03-25, kl. 7.10, 18.00 och 19.15, inslag om en bok om gruvnäringen; fråga om opartiskhet, saklighet och otillbörligt gynnande

BESLUT

Inslagen frias. Granskningsnämnden anser att de inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet eller innebär ett otillbörligt gynnande av kommersiella intressen.

INSLAGEN

Inslagen utgick från en ny bok som handlade om att gruvnäringen inte ger så många nya jobb som tidigare prognoser har förutspått. I inslagen medverkade journalisten och författaren till boken (NN). Inslagen klockan 7.10 och 18.00 var kortare versioner av inslaget klockan 19.15.

Inslaget klockan 19.15

I påannonseringen av inslaget visades en bild på omslaget av NN:s bok och nyhetsuppläsaren sa följande.

Gruvor ger inte så många nya jobb, det konstaterar journalisten NN i sin nya bok. Han går alltså emot de konsultrapporter som sagt att en gruva i Pajala skulle innebära att befolkningen på några få år skulle växa med upp till 40 procent.

I reportaget som följde visades boken i bild på ett bord medan reportern sa följande.

Han kallar det för Norrlandsparadoxen, miljarderna som investerats i gruvor och vinstsnurrar har nästan inte gett några nya jobb. Trots de glädjekalkyler som tagits fram av diverse konsulter. Och så tar han Pajala som exempel, en kommun som minskat sin befolkning under 60 år. Den skulle plötsligt öka till 10 000 invånare och därmed bli Sveriges snabbast växande kommun. Helt orimligt, menar NN.

Därefter intervjuades NN som sa följande.

Det finns ganska många intressen som har en vinning av att utmåla den här branschen i en väldigt god dager. Det är klart att det gruvföretag som vill etablera sig på en ort gärna gör det med utfästelse om att det här också kommer att ge många jobb och en utveckling för det samhälle som man, där man etablerar sig. Löftena har varit väldigt vidlyftiga och på en del punkter måste jag säga att jag tycker det är anmärkningsvärt på vilka lösa grunder man har gjort de här utfästelserna och löftena. Ett tydligt exempel är att i alla de här prognoserna om hur många jobb nya gruvor ska ge, som jag har tittat på, så utgår man ifrån att samma dag som gruvan startar då upphör den tekniska utvecklingen inom gruvbranschen. Man räknar med att antalet jobb ska fortsätta vara detsamma under den period när gruvan är igång.

Reportern sa därefter att automatiseringen och rationellare brytningsmetoder har gjort att dagens gruvarbetare producerar flera gånger så mycket malm som en gruvarbetare gjorde för 30 år sedan. Reportern sa vidare att det finns mer än 500 personer i Luleå som har sin inkomst från gruvnäringen men att det är 20 mil till närmaste gruva. Det uppgavs vidare att huvudkontoren med chefer och experter inte finns i Pajala eller Malmfältskommunerna. I bild visades omslaget på boken igen och därefter sa NN följande.

Kommunerna hamnar i en väldigt, väldigt utsatt situation. För de kan antingen välja att inte bygga, att inte satsa på att utveckla den kommunala servicen. Jag menar, då är de absolut säkra på att de inte kommer få några som helst vinster för kommunen och för regionen, för då kommer ju inte folk att kunna flytta dit, inte villiga att flytta dit. Det andra alternativet är att man gör som Pajala, att man försöker efter bästa förmåga mobilisera alla krafter för att kunna bygga, för att kunna skapa förutsättningar för en inflyttning, men det innebär samtidigt att man tar en väldigt stor risk och det finns ingen där som hjälper de här kommunerna.

Reportern sa sedan att frågan är om fattiga kommuner ska sätta sitt hopp till gruvföretag och att gruvbolaget Northland hade 14 miljarder kronor i skulder. NN sa därefter följande.

Det är många bolag som liknar Northland som är aktiva i gruvbranschen i Sverige i dag. Små bolag, de har inga egna pengar, de är beroende av att få lån och investera och satsa på sina projekt, men det gör samtidigt att det blir oerhört bråttom när man ska komma igång. Vilket innebär att det blir dåligt företagsekonomiskt, det blir ofta dåligt samhällsekonomiskt och det blir ofta dåligt miljömässigt.

ANMÄLNINGARNA

Två personer anser sammanfattningsvis att inslagen var partiska, osakliga och att exponeringen av NN:s bok innebar ett otillbörligt gynnande av boken.

- Anmälarna anser att det felaktigt påstods att gruvor inte skapar nya jobb.
- En anmälare anför att statistik från Arbetsförmedlingen visar att sysselsättningen i Pajala kommun mellan åren 2009 och 2013 har ökat och att gruvbolaget Northland aldrig har gjort utfästelser om att Pajala skulle

- öka till 10 000 invånare inom kort, det var ett långsiktigt mål till år 2020.
- Anmälarna anser vidare att inga kritiska frågor ställdes och att företrädare för gruvindustrin, konsultfirmorna, Arbetsförmedlingen eller Pajala kommun borde fått komma till tals och bemöta NN:s slutsatser; exempelvis påståendet att konsulterna inte tagit hänsyn till att gruvdriften rationaliseras år efter år.
- En anmälare framhåller att NN är anställd på Sveriges Television (SVT).

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SVT anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet samt bestämmelsen om otillbörligt kommersiellt gynnande. SVT anför i huvudsak följande.

Gruv- och vindkraftsnäringen är en viktig del i *Nordnytt*s bevakning av Norrbotten och återkommer löpande där den beskrivs ur många synvinklar. *Nordnytt* har bland annat rapporterat om konsultrapporter som gjort beräkningar på inflyttning och arbeten som nya gruvor i såväl Jokkmokk som Pajala skulle generera. I sin debattbok har NN följt upp och räknat ut de faktiska arbeten som olika gruvor gett och kommit fram till slutsatsen att det sällan blivit så många jobb som man från början hoppats på.

En anmälare skriver att inslaget påstod ”att gruvbolaget Northland gjort utfästelser om att Pajala skulle öka till 10 000 invånare inom kort” samt ”att konsulterna inte tog hänsyn till att gruvdriften skulle rationaliseras år för år”. I det aktuella nyhetsinslaget fanns inget utpekande av vare sig gruvbolaget Northland eller enskilda konsulter. Att gruvbolaget Northland lovat ökad befolkning sades heller inte i inslaget. Pajala nämndes som ett exempel på en allmän trend – att gruvboomen inte leder till fler jobb.

Utgångspunkten för inslaget var tydlig då reportern angav att det är journalisten NN:s syn på saken vi får. Redan i påannonserna sa programledaren i samtliga sändningar, att det finns en annan uppfattning än NN:s – nämligen de konsulter som gjort beräkningar på hur många jobb framtida gruvor skulle ge och vad de skulle innebära för bygden. I det här fallet fanns ingen given motpart då gruvindustrin består av flera olika bolag och NN uttalade sig om gruvindustrin i stort. Representanter från Norrbottens tre stora gruvföretag, LKAB, Northland och Boliden, har samtliga fått omfattande sändningstid i *SVT Nyheter Norrbotten* (eller *Nordnytt* som programmet hette fram till mars 2015) där de fått ge sin syn på gruvornas betydelse för länet. Efter att inslaget sändes hörde en av anmälarna av sig med synpunkter. Redaktionen talade med konsulten som skrivit rapporten om Pajala vilket resulterade i ett uppföljande telegram dagen efter. I detta förtydligande fick också en representant för gruvbolagens branschorganisation Svemin säga att den inte delar författarens åsikter.

Uppföljande telegram den 26 mars 2015 i *Nordnytt* klockan 19.15 löd enligt följande.

Vi delar inte alltid NN:s slutsatser. Det säger [namn], vd för branschorganisationen Svemin i en kommentar till NN:s bok "Norrlandsparadoxen" som *Nordnytt* berättade om i går. Samtidigt har Svemins vision 2012 som sträcker sig fram till år 2025 hittills stämt bra när det gäller antalet nya jobb i gruvbranschen, säger han.

Northland hade otur. Under uppbyggnadsskedet var malmpriset högt. Sedan när de började få inkomster sjönk malmpriset dramatiskt, säger [namn] vid konsultbolaget ÅF Infraplan som gjorde utredningarna åt Pajala kommun vid Northlands gruvetablering.

NN är anställd vid SVT Västerbotten i Umeå men var under sitt författarskap och vid intervjutillfället delvis tjänstledig från sitt arbete som biträdande redaktionschef. I det här fallet behandlades han som vilken annan författare som helst som har skrivit en bok om gruvindustrin. Exponeringen av boken i inslaget var liten och motiverad då det var naturligt att se boken i författarens skrivmiljö. Det gynnande som trots allt kan ha uppstått får anses vägas upp av det stora nyhetsvärdet utifrån att gruvnäringen är en stor samhällsfråga i sändningsområdet.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på opartiskhet innebär enligt granskningsnämndens praxis bland annat att kontroversiella ämnen eller händelser inte får behandlas ensidigt, det vill säga så att endast en parts version eller synpunkter klart dominerar ett program eller inslag.

Vid sin prövning kan nämnden ta hänsyn till ett annat program eller inslag, förutsatt att en sådan balansering framstår som naturlig för tittarna. Det kan till exempel röra sig om inslag i den löpande nyhetsförmedlingen eller i en programserie. Det kan också vara ett program som programföretaget hänvisar till i samband med sändningen.

Det är tillåtet att skildra ett ämne från en speciell utgångspunkt, men i så fall bör detta klart framgå av programmet eller programpresentationen.

Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

Ett program som inte är reklam får inte på ett otillbörligt sätt gynna kommersiella intressen. Det får inte uppmuntra till inköp eller hyra av varor eller tjänster eller innehålla andra säljfrämjande inslag, eller framhäva en vara eller tjänst på ett otillbörligt sätt (5 kap. 5 § radio- och tv-lagen). Ett gynnande av ett kommersiellt intresse är otillbörligt om det inte kan motiveras av något informations- eller underhållningsintresse.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar inledningsvis att det framgår av SVT:s yttrande att NN var delvis tjänstledig från sin tjänst som biträdande redaktionschef hos SVT vid tidpunkten för författanden och sändningarna. Enligt nämndens mening framstod han inte som en företrädare för SVT i inslagen. Han får anses utgöra en sådan tillfällig medverkande för vilken kraven på opartiskhet och saklighet ställs lägre. Hans uttalanden medför därför inte att inslagen strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Det gynnande som uppkom av den aktuella boken får enligt nämndens mening anses vara motiverat av ett informationsintresse. Inslagen strider därför inte heller mot bestämmelsen om otillbörligt kommersiellt gynnande i radio- och tv-lagen

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Elisabet Bäck (skiljaktig), Leif Hedman, Jan Holmberg, Nedjma Chaouche (skiljaktig), Ulrika Hansson och Clas Barkman efter föredragning av Johannes Wik.

Den skiljaktig meningen framgår av s. 6.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Johannes Wik

SKILJAKTIG MENING

Ledamöterna Elisabet Bäck och Nedjma Chaouche var skiljaktiga i bedömningen av kraven på opartiskhet och saklighet och ansåg att granskningsnämndens bedömning i den delen borde ha följande lydelse.

Granskningsnämnden konstaterar inledningsvis att även om NN var delvis tjänstledig från sin tjänst som biträdande redaktionschef vid SVT under tiden han skrev den aktuella boken var han vid tidpunkten för sändningarna en företrädare för programföretaget för vilken kraven på opartiskhet och saklighet gäller fullt ut. Nämnden anser att NN:s uttalanden, bland annat om att gruvföretagens löften var vidlyftiga och det var anmärkningsvärt på vilka lösa grunder gruvföretagen hade gjort löftena, var så långtgående att de innebar ett ställningstagande i strid med kravet på opartiskhet i SVT:s sändningstillstånd. Eventuella brister i saklighet får tillskrivas den påtalade partiskheten.